

Persoonlijke ontwikkeling en reflectie als proces voor leren doceren

“Education is not the learning of facts, but training of the mind to think”

Albert Einstein 1879 - 1955

Tijden veranderen en daarmee onze rol als docent ook. We gaan toe naar een onderwijsstructuur waarin niet de docent, maar de studenten leidend zouden moeten zijn. Een rol waarin voor de docent het coachen belangrijker wordt dan eenzijdig doceren.

TEKST MANON OLT Hof

21st century skills

Onderwijs in een industriële samenleving gaat uit van de docent en boeken als bron van kennis, het leren gaat op een passieve manier en de lessen zijn gebaseerd op kennis, inzicht en toepassing. Steeds meer gaan wij toe naar een kennissamenleving waarin de docent als coach van de leerling gestuurde leerprocessen gezien wordt en welke gebaseerd is op analyse, synthese en evaluatie. Dat wil zeggen dat er verband wordt gezocht tussen onderdelen uit de lesstof en het essentieel is om kennis uit een leersituatie toe te kunnen passen in de praktijk. Er worden onderdelen op een creatieve manier samengebracht en er wordt een beargumenteerd oordeel en standpunt gevormd.

(Digitaal) portfolio

De manier waarop dit binnen het turnen op de Haagse Sportacademie gedaan wordt is door middel van een digitaal turnportfolio. Beoordelen gaat op het proces, niet slechts op de specifieke beweegvaardigheid. Er zijn naast de beweegvaardigheden ook een hoop andere vaardigheden die zich voor een potentieel sterke ontwikkeling lenen. De rol van de docent is hierin niet alleen te onderwijzen maar ook te coachen, mentoren, opvoeden (nurture) en te inspireren.

Kennisconstructie

Zo is een van de vaardigheden die in het portfolio duidelijk naar voren komt die van kennisconstruc-

afbeelding 1, Een foto genomen vanuit een portfolio, te zien is de fasering van de hoofdfase van het komen tot vouwhang in de ringen met daarbij een gemaakte analyse en doelstelling. De fasering is gemaakt vanuit een gefilmde beweging.

▲ *afbeelding 2, In deze afbeelding is te zien hoe Rik een oefening heeft bedacht om een rechte afzethouding in de trampoline te stimuleren zodat hij voor de blokken landt.*

tie. Er wordt van kennisconstructie gesproken als leerarrangementen activiteiten bevatten waarin studenten nieuwe informatie en inzichten kunnen combineren met wat ze al weten.

Binnen het portfolio gebeurt dit door te beginnen met het maken van een analyse op een in de les gefilmede beweging. Studenten gaan kritisch kijken naar hun eigen bewegingen, op welke punten in de beweging voldoen ze aan de voorwaarden en waar is nog verbetering te vinden? Wat gaat er voor zorgen dat de beweging gaat lukken? Aan de hand van deze analyse wordt er een naar eigen inzicht gesteld doel bepaald waar ze vervolgens in de lessen aan gaan werken. (zie afbeelding 1)

Zo zullen zij bijvoorbeeld oefeningen gaan bedenken die bijdragen aan het gestelde doel en verschillende arrangementen uitproberen (zie afbeelding 2)

De keuzes die ze gedurende het proces maken, baseren ze op theoretische kennis, opgedane

ervaringen en transfers tussen bewegingen. De studenten sturen hun eigen leren (mede) zelf aan en worden gecoacht en gestimuleerd door de docent. Er wordt een groot beroep gedaan op bestaande informatievaardigheden en ruimte geboden voor de verdere ontwikkeling.

Een voorbeeld van het combineren van al bestaande kennis met nieuwe informatie is het pakken van een willekeurige stap in de methodiek en deze te ontplooiën in verschillende facetten. De hoofdfase van de beweging is het moment in de beweging waarop bepaald wordt of deze gaat lukken en deze is dus essentieel voor de beweging. Met de variabelen in de beweging kan gespeeld worden. Hierbij zou je kunnen denken aan de hoeveelheid energie die toegevoegd wordt of de richting waarop deze energie gestuurd wordt. Studenten kunnen daarbij onderzoeken en uitproberen op welke verschillende manieren de beweging tot een succes volbracht kan worden. Dit is vaak door het aanpassen van een arrangement, maar kan ook gevonden worden in een bepaalde manier van ondersteu-

◀ *afbeelding 3, Het terugkijken en stil kunnen zetten van filmbeelden is onderdeel van het leren kijken naar bewegingen. Door de beweging vertraagd af te spelen of stil te zetten heeft de student meer tijd om te kunnen reflecteren op het (eigen) bewegen.*

► afbeelding 4, In deze afbeelding is te zien hoe Lisan een vereenvoudigde methodische stap heeft bedacht. De angst van het achterover afspringen in combinatie met achterwaarts over de kop gaan heeft hierbij een belangrijke rol gespeeld.

ning in de beweging. Zij gaan proberen om aan de hand van het gestelde doel en de bestaande kennis (gedrag, mechanica bijvoorbeeld) nieuwe en passende oefeningen te bedenken. Het leuke is dat dit per beweging verschilt en er dus niet slechts één 'goed' antwoord is.

ICT gebruikt voor leren

In leerarrangementen kan gebruik gemaakt worden van activiteiten waarin ICT een belangrijke rol speelt. Tijdens de turnlessen op de HALO is dit vooral door het gebruik van tablets en smartphones. Zonder deze middelen zou de opgedane kennis, in dit geval de filmbeelden met de analyse daarop, niet of vrijwel niet kunnen worden ontwikkeld (zie afbeelding 3).

Daarnaast is het ook mogelijk verschillende methodieken, oefeningen of theoretische achtergrond op internet op te zoeken. De vaardigheid

ICT gebruikt voor leren kent een sterke samenhang met de vaardigheid 'kennisconstructie'.

Probleemoplossend denken en creativiteit

In het gehele proces, maar vooral tijdens het ontwikkelen van passende oefeningen en arrangementen, wordt er een groot beroep gedaan op probleemoplossend vermogen en creativiteit van de studenten. Vanuit de intentie de beweging beter te gaan laten lukken richten studenten zich op het zoeken van oplossingen voor de bewegingsuitdaging. (zie afbeelding 4).

Zonder dat er duidelijke instructies over de te volgen aanpak zijn, zullen zij hier dus vooral op eigen zienswijze mee omgaan. Wel zal het eindproduct aan een aantal vooraf gestelde eisen moeten voldoen die ook duidelijk en van te voren aangegeven zijn. Doordat de oplossingen die zij bedenken direct toepasbaar zijn in de turnles is het een manier van betekenisvol leren. Ook uiteindelijk in het werkveld zullen studenten dan beter in staat zijn een passende oplossing te vinden voor welke uitdaging dan ook.

Reflectie

Doordat de studenten voor een deel zelf verantwoordelijk zijn voor de kwaliteitsbewaking en hun eigen leren is een van de vaardigheden die onmisbaar is in dit proces het reflecteren. Aan de hand van deze vaardigheid wordt het beoordelen van een proces mogelijk gemaakt. Hoe kijken studenten terug op hun eigen handelen, wat hebben ze ervan geleerd en wat zouden ze een volgende keer anders aanpakken?

Uit de opmerking wordt duidelijk dat met behulp van deze nieuwe inzichten en vaardigheden er een mogelijkheid is steeds zelfstandiger tot oplossingen te komen. Als docent werk je naar een leeromgeving toe waarin er een grotere mate van differentieel leren zal ontstaan, voornamelijk

Jessica en Joris, tweede jaar studenten vertellen dat zij dit jaar enorm zijn gegroeid in zowel het kijken naar bewegen als het bewegen zelf. Op de vraag waar dit door gekomen is antwoorden zij het volgende: "Door samenwerking onderling en kritisch te kijken naar elkaar ben je elke week bezig met de oefeningen. Door stimulans en de relatie onderling (die je in de lessen opbouwt door de samenwerking) krijg je vertrouwen waardoor je vertrouwen als individu ook groeit. Hierdoor durf je dus meer. Oftewel; doordat het pedagogisch klimaat onderling goed is, durf je uit je comfortzone te stappen en zie je dat jezelf ook vooruit gaat waardoor je persoonlijke angst durft te overwinnen."

Als aanvulling daarop gaven zij aan dat naast het fysieke gedeelte ook het analyseren van de beweging belangrijk was. Hierdoor herkenden zij hun eigen fouten en konden zij vanuit verschillende invalshoeken kijken naar de beweging. Door de verschillende bevindingen kom je uiteindelijk tot nieuwe aandachtspunten waar je weer aan kunt werken.

bepaald door het niveau van de student. Daarbij is het ook mogelijk dat studenten elkaar helpen (zie afbeelding 5)

Het portfolio in het VO

Naar mijn inzien is het portfolio ook een tool die je op het voortgezet onderwijs in kan zetten. Er zal per school maar ook per leerjaar als vanzelfsprekend een verschillende mate van complexiteit in het portfolio zitten.

Een voorbeeld uit de praktijk, want op verschillende scholen wordt er al gewerkt met een portfolio voor in de gymles. In het eerste jaar dat de leerlingen binnen komen op school wordt er al aan het begin van het jaar elke les kort aandacht besteed aan het hanteren van een reflectie- of beoordelingsformulier. Leerlingen kunnen zichzelf binnen een bepaalde onderwijs-situatie scoren op bijvoorbeeld *inzet*, *vaardigheid* en *inzicht*. Per onderdeel staat er kort beschreven waar zij op kunnen letten (aandacht tijdens de uitleg, concentratie tijdens de oefening, andere leerlingen helpen, het kunnen uitvoeren van schijnbewegingen, zien wanneer iemand vrij staat, zelf kunnen vrijlopen, enzovoort) en kunnen zij aangeven welk cijfer/score zij zichzelf zouden geven.

Na afloop van een lessenreeks, of na de les, neemt de docent de beoordelingsformulieren in. Er wordt een vergelijking gemaakt met hetgeen wat de leerlingen hebben gescoord en het beeld wat de docent heeft gekregen. Verschilt deze score met 0.5 punt of meer, dan gaat de docent met de leerling een gesprek aan om te onderzoeken waar het verschil in ligt. In de praktijk blijkt dat, na af en toe wat opstartproblemen, dit zelden voorkomt.

In de jaren die daarop volgen kan het portfolio uitgebreid worden. De leerlingen zijn dan immers in staat te kijken naar hun eigen handelen. Hoe dat portfolio uiteindelijk vorm krijgt hangt af van de doelen die jij als docent daaraan wilt koppelen. Ik kan mij voorstellen dat er in een BSM-klas al wel echt naar een lesontwerp, lesgeven en bewegen gekeken kan gaan worden, terwijl er in een reguliere vierde klas wellicht hele andere aspecten aan de orde zijn.

Door middel van zo'n coachend gesprek krijgt de docent een beter zicht op het zelfbeeld en reflecterend vermogen van de leerling. De student kan zich op deze manier ontwikkelen tot competent docent turnen of in geval van het voortgezet onderwijs een leerling tot startklaar kandidaat voor een vervolgopleiding.

Tot slot

Met alle veranderingen in de huidige kennismaatschappij is het van belang om meer te kunnen dan een antwoord op een vraag te geven. Het gaat meer en meer om via een onderzoekende en vragende houding een (creatieve)manier te vinden om tot een mogelijk antwoord te komen.

Problemen leren oplossen, uitdagingen aan durven gaan uit vertrouwen dat je competent genoeg bent om de juiste afwegingen te maken en daar je conclusie uit te trekken. Is dat niet waar het werkelijk om gaat?

afbeelding 5, Samen kijken naar het bewegen en verwerken in het portfolio.

Contact:

manon_olthof@hotmail.com

Foto's:

Manon Olthof

Kernwoorden:

turnvaardigheidontwikkeling